

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Füvészkert-utca 1079.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden küldemény intézendő: Főiskola, háznagyi hivatal.</p>
--	--	---

Tartalom. Elnöki megnyitó beszéd. — Tárcza. Tündéri mysteriumok a keresztyénség hitéletében. Dr. Csiky Kálmán. — Iskola ügy. A debreczeni főgymn. tanári kar javaslata a görög nyelv kérdésében. Dóczy Imre. — Közügyeink. A M. Pr. I. T. közgyűlése. Cs. L. — A debreczeni egyházmegye közgyűlése. x. — Hangok a n.-szalontai egyházmegyéből. Vadas Gyula. — Nekrológ. Emődy Dániel. Dr. Bacsoni L.-tól. — Egy és más stb. — Különfélék. — Hirdetések.

Elnöki megnyitó beszéd.

(Tartotta a református konventnek 1891. ápr. 7-én kezdődött gyűlésén Báró Vay Miklós főgondnok-elnök).

Főtiszteletű s Méltóságos Konvent!

Jó Istenem kegyelméből néhány nap mulva ismét egy év telik el, mióta szeretett hitfelekezetem legfőbb egyházi hatóságát, a Főtiszt. s Méltóságos egyetemes Konventet személyesen üdvözölhettem és tisztelhettem. Egy év sok idő annak, ki immár 89-ik életének utolsó napjait számítja; és vajjon lesz-e, lehet-e alkalmam többé, hogy így együttesen üdvözölhetem a mélyen tisztelt Konvent tagjait? Az a jövő titka, melyet vizsgálni nem lehet és nem is akarok; nyugodtan várom a jövőt, a bölcs gondviselés intézkedését felőlem, melyen megnyugodni megtanultam. Egy óhajomásom van, hogy a mily őszinte szeretettel és szent kegyelettel csüggttem szeretett egyházam ügyein, egy csekély helyet nekem is biztosítsanak hitfelekezetem igaz tagjai jó emlékezetökben és szívökben.

Főtiszteletű és Méltóságos Konvent! A lefolyt egy év egyházunk életére vonatkozólag is fontos és nevezetes eseményeket jelez; melyek mutatják, hogy mily más időköt élünk most, összehasonlítva ezt azon korszakkal, melyben én az egyházi téren működésemet megkezdtem és több évtizeden keresztül folytattam is. Mily más szellem, a vallási türelemnek, igaz keresztyéni gondolkodásnak s eljárásnak milyen más alakjai tükröződnek vissza a fel-felme-

rülő eseményekben és tényekben! Átélttem, hisz ott voltam, és némileg csekély erőmhöz képest tényezőképen is szerepeltem hitfelekezetem részéről, azon vallásügyi kérdések megvitatásánál és eldöntésénél, melyek az 184^{3/4}. évi országgyűlést hazánk történetében mindörökké nevezetessé teszik.

Mily sok hasonlóság és egyezés van a tárgyakat illetőleg az 184^{3/4}. és 1890. évi országgyűlések között; és mily nagy különbség a modor, felfogás és szellemet illetőleg, melyek a két országgyűlés tárgyalásait jellemzik. Ismeretes, hogy legközelebb, az elkeresztelések tárgyában kiadott miniszteri rendelet alkalmából merültek fel a vallásügyi vitás kérdések; és a tárgyalásoknak egész folyamata legalább reám, mint öreg emberre, azon hatást gyakorolta, hogy nagy a fölvilágosodás hatalma s ereje; a szabad gondolkodás és lelkiismereti szabadság mindinkább erősebb tért foglal el és követel hazai kulturánkban és társadalmi életünkben is.

De arról is meggyőztek e tárgyalások, hogy a protestantismus erős kötelessége s elengedhetlen feladata fenlobogtatni zászlóját; megmutatni, hogy épen nem hivatása a pusztá negatív terén szereplés, a mint azt némelyek kisebbítőleg hangoztatják, hanem élethatalmat és erőt képvisel az a józan fölvilágosodás, igazi keresztyénség és lelkiismereti szabadság szent jogainak biztosítása érdekében.

Használjunk fel azért minden alkalmat és eszközt egyházunk magasztos céljainak elérésére! A jelzett szent érdekek ápolására van már hivatva a Protestáns Irodalmi Társaság, mely igaz, hogy szép növekedést és emelkedést mutat, de még erősebb fölkarolására van szükség a protestáns nagy közönség részéről; hogy ne csak magasabb színvonalon álló úgynevezett tudományos értékű művekkel gyarapítsa irodalmunkat, hanem oly anyagi kedvező helyzetet kell reá nézve megteremteni, hogy a népies irodalmi termékek ápolását és terjesztését is fölvehesse munkakö-

rébe! Csak akkor oldja meg egész földadatát! Kövessünk el hát annak terjesztése ügyében mindent, buzdítsunk, lelkesüljünk és áldozunk! A mult év egy másik nagy eseménye gyanánt kell fölemlítenem a nagynevű Károli Gáspár bibliafordítónk emlékűnnepélyét Gönczön, a hol a magyar protestánsok nagy száma jelent meg a szobor leleplezése alkalmából szept. 14-én.

Szép megható és fölemelő ünnepély volt az, a protestántizmus igazi ünnepe. Bizonyságtétel volt arról, hogy a mi nekünk protestánsoknak legbecsesebb kincsünk, a mely vallásunknak egyedüli alapja s forrása, a Szentírás; azt mindennél feljebb becsüljük, és annak a férfiúnak emlékét, ki azt a bibliát édes nemzeti nyelvünkre átültette — tisztelettel, hálával örizzük meg.

Fájdalom, én nem vehettem részt az ünnepélyen, fogadják azért itt e helyen azon tisztelt férfiak, kik az ünnepély emelésére szónoklataik és beszédeik által közreműködtek úgy az én, mint az egész protestáns hitfelekezet nagy köszönetét; fogadja a rendezést teljesített főtiszt. tisztánbenneni egyházkerület, abaúji egyházmegye, magának a politikai megyének tiszt. kara, érdemes alispánja, és az ott megjelent egész fényes közönség! De küldjük el köszönetünket az angol bibliaterjesztő társulatnak, a mely szeretettel megemlékezvén a mi ünnepélyünkről, két küldötté által képviseltette magát és fejezte ki rokonszenvét, elismerését protestáns egyházunk irányában.

Méltóságos Konvent! Egész örömmel kell megemlékeznem arról is, hogy a mult évi egyetemes Konventünk, Tisza Kálmán főgondnok úr ő Nagyméltóságának indítványát a sorsjegy-kölesön tárgyában egyhangúlag elfogadván: a szép eszme immár a megvalósulás stadiumába jutott, a midőn az országnak mindkét törvényhozó testülete helybenhagyását és megerősítését mondta ki arra. Köszönet és hála az eszme megteremtőjének, Tisza Kálmán főgondnok-társamnak, az azt megvalósulásra juttatott Wekerle pénzügyminiszter Ó Excellenciájának, általában a magas kormánynak és az ország mindkét törvényhozó testületének.

És a mint az köztudomású, nemcsak ezen sorsjegy-kölesönből remélhetjük immár egyházunk anyagi erejének majdani növekedését, hanem nemes és szép ígéretet bírunk az államkormány részéről is, hogy az eddigi államsegély a legközelebbi jövőben, egyházunk részére emeltetni fog: a mely által még inkább képesek leszünk egyházunk és hazánk iránt kötelességünket teljesíteni, szükségünket fedezni; s ha végre felséges koronás Védurunknak azon közel s távolban nem kis figyelmet gerjesztett fejedelmi felejthetlen szavait hozom utólagosan még itt emlékeztetbe, melyekkel a közelmúltban mindkét hitfelekezetű prot. egyházkerületek alkalom-engedte üdvözlő küldöttségeinek méltóztatott szíveket hódítva válaszolni, részemről, ki immár 70 év óta vagyok, ez időközben megannyi eseményeket átélt egyházam szolgálatában, s képes vagyok a multakat a jelennel összehasonlítani, teljes reménnyel nézek annak a többé el nem nyomható felvilágosodás biztos paizsa s az isteni gondviselés oltalma alatt mindinkább felvirágzásának elébe.

Főtiszteletű s Méltóságos Konvent! A tárgysorozatot megtekintve, ott találjuk, hogy legközelebb a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr egy rendeletet adott ki, melyben tudatja, hogy a lelkészi s tanítói állomásoknak egyesítését általánosságban meg nem engedi, s oly esetekben is, melyeknél a helyi viszonyok a lelkészi s tanítói állomások időleges egyesítését indokoltá teszik, az engedély megadását esetről-esetre magának tartja fenn. Teljesen meg vagyok győződve, hogy a mélyen tisztelt miniszter urat a legtisztább intenciók vezették e rendelet kiadásánál; hogy t. i. az iskolák minél inkább oly egyének által vezettessenek, kik azonfelül, hogy szakferfiúk a tanításban, de egyszersmind minden idejüket is e hivatásuk betöltésének szentelhessek. Igazsága van, tisztán az iskolaügy szempontjából. Nem szabad azonban e kérdésnél egy körülményt figyelmen kívül hagyni. Hitfelekezetünknek az iskolák, a mint egyházi törvényünk ki is fejezi, mindenestől az egyház testéhez tartozóknak tekintettek; és az oly csekély népességű egyházközségekben, melyekben a lelkészi hivataltól külön tanítói állomást nem voltak képesek a hívek föntartani, úgy biztosították egyházi s iskolai érdekeiket, hogy egyesítették a két hivatalt. Mert tapasztalat bizonyította, hogy a mely egyházi községekben a lelkészi állomást megszüntették és a tanítóit tartották csak fenn, az egyházi élet csak tengődött és csakhamar nagyon alászállott; míg ellenben a hol a lelkészek tanítók is lettek, nem állítom, hogy mindig virágzóak voltak az iskolák, de mégis úgy az egyház, mint az iskola fenmaradása biztosítva lett. Szükség, korlátolt anyagi helyzet hozták tehát létre ezen lelkésztanítószágot.

Mik lesznek most ezen kised egyházainkból, melyek pedig több egyházkerületben jelentékeny számmal vannak! Én úgy hiszem, ha fölvilágosítjuk a miniszter urat rendkívüli helyzeti viszonyainkról, melyek szükségszerűleg létrehozták a lelkésztanítószágot; ha elmondjuk, hogy vajjon állhat-e az államnak érdekében az, hogy azon helyeken ha megszűnik a két állás egyesítése, sem alkalmas lelkész, sem alkalmas tanító nem fog működni a nagy szegénység következtében; ha kívánjuk, hogy állítson tehát minden ilyen helyre maga az állam állami iskolákat, vajjon képes lesz-e arra azonnal; ha előadjuk, hogy mily szolgálatot tett ezzel is egyházunk a magyar nemzetiség terjesztésének és a nevelés szent ügyének; ha biztosítjuk a miniszter urat arról, hogy ilyen lelkésztanítói állásokra mi csak oly egyéneket szándékozunk alkalmazni, kiknek tanítói oklevelük van; hiszen épen azért majd mindenik egyházkerületünk úgy rendezte be theologiai akadémiáját, hogy minden theologus ifjúnak a 4 évi tanfolyam alatt tanítóképeségi vizsgát kell tenni: ha mindezeket előterjesztjük, lehetetlen, hogy továbbra is bizalommal ne viseltessék egyházi hatóságaink belkörü intézkedése iránt a lelkésztanítószágotra vonatkozólag. Különben, úgy hiszem, a főtiszt. Konvent bölcsesége megtalálja a helyes utat, melyet a miniszteri rendelettel szemben követnünk kell.

Továbbá mult évi konventünk 73. sz. a. kijelentette, midőn a középiskolákban a görög nyelv tanítása ügyében a törvényjavaslat az országgyűléshez beterjesztetett, hogy e tárgyban a maga idejében meg fogja tenni a saját jogkörébe tartozó intézkedéseket. Mindnyájunk előtt tudva van, hogy most már szentesített országos törvényvel állunk szemben, melyet tiszteletben kell tartanunk; de a mellett iskolai önálló szervezetenket is biztosítani kötelességünk. Figyelembe véve már, hogy a görög műveltség mily nagy mértékben képezi alapját

a mai egyetemes műveltségnek; és azt, hogy a görög nyelv kihagyása protestáns főgymnasiumaink jellemével, céljával és rendeltetésével ellentétben állana: a mi ref. gymnasiumainkban a görög nyelv továbbra is kötelezett tantárgy legyen; a nagyobb és népesebb gymnasiumoknál azonban mégis gondoskodni kell, miután országos törvénnyel állunk szemben és több szüle óhajlásának is tárgya lehet, az azt helyettesítő póttanfolyam előállításáról. Ily felfogás mellett óhajtom azt, a zsinati tárgyak közé fölvétetni.

A zsinati előmunkálatok elkészítésére a mult konventből kiküldött 24 tagból álló bizottság megkezdte, de még be nem fejezhette megbízatását, a mint az a konvent mélyen tisztelt tagjai előtt ismeretes. Albizottságai elkészítették az egyházalkotmányra, köznevelés és közoktatási szervezetre s az egyháztörvénykezésre a törvényjavaslatokat, és most már következni fog ezeknek az egész bizottság által eszközendő tárgyalása, mely tárgyalás után a javaslatok az egyházkerületekhez és egyházmegyékhez küldetnek meg. Jelen konventünk tehát ezen javaslatokkal még nem foglalkozhatik. Majd az egyházkerületek véleményeinek beérkezése s azoknak ismét a kiküldött bizottság által eszközendő feldolgozása után kerül az egész törvényjavaslat konventünk tárgyalása alá. Azonban szükségesnek tartanám, hogy jelen konventünk tegyen már bizonyos előintézkedéseket a zsinati képviselők megválasztása, általában a zsinat megtartása s az 1791-ik, mindkét protestáns hitfelekezetekre nézve annyira fontos 26-ik cikk létrejötte, százados évfordulta méltó megünneplése tekintetében. Különben, úgy hiszem, hogy a bizottság az ez irányban teendőket illetőleg fog még a jelen ülések tartama alatt bizonyos javaslatot terjeszteni a főtiszteletű Konvent elébe.

Főtiszteletű Konvent! A mint a tárgysorozat mutatja, középiskoláink a lefolyt év alatt is jelentékeny államsegélyben részesültek, a mi államkormányzatunknak a tanügy fejlesztése iránti nagy buzgóságát és áldozatkészségét igazolja, s részünkről méltán megérdemli a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr, hogy ezen böles intézkedései fölött kö-zönetünket és teljes elismerésünket nyilvánítsuk.

Mult évi konventünk óta a testvér ágostai hitvallású egyháznak 3-ik püspöke is elhalt; Szeberényi Gusztáv a bányai egyházkerületből, tisztelet emlékének! Tehát egy rövid év alatt három új püspök foglalta el hivatalos állását a testvér ágost. egyházban, Zelenka Pál a tiszai, Baltik Frigyes dunán-inneni és Sárkány Sámuel a bányai egyházkerületben. Mindhárom főtisztelendő úr legyen általam s általunk üdvözölve, erőt és az Urnak kegyelmét kívánom a szolgálatnak munkájához, melyet magukra vállaltak a gyülekezetek bizalma alapján.

Főtiszt. Konvent! Ismét fájdalommal vagyok kénytelen jelenteni, hogy a tiszántúli egyházkerületünk nagyérdemű püspökéhez, Révész Bálint főtiszt. úrhoz ez alkalommal sem lehet szerencsénk, testi gyengélkedése lekötve tartja. Küldjük ezért részére igaz részvétünket és szeretetteljes megemlékezésünket.

Végül föl kell említenem, hogy nagyérdemű elnöktársammal együtt mindazon megbízatásunknak, melyeket a mult évi konventi jegyzőkönyv az elnökség elé írt, eleget tettünk, a megrendelt feliratokat elkészítettük és illető helyeikre eljuttattuk.

Ezek után lelkem teljességéből üdvözölve a mélyen tisztelt Konvent tagjait, nincs egyéb hátra, mint az üléseket megnyitni, melyet midőn teszek, bátor vagyok egész bizalommal

fordulni Tisza Kálmán főgondnok-társam Ő Kegyelmességéhez, hogy nem bíztathatom azzal magamat, miszerint aggkorommal járható gyengeségek miatt folytonosan jelen lehessen az ülésen, teljesítse a világi részről az elnöki teendőket főtiszt. Kun Bertalan püspök úr régi elnöktársammal egyetemben.

Engemet pedig, mint régi szolgáját, tartson meg a főtiszt. Konvent továbbra is tapasztalt kegyességében és jó emlékezetében.

Tárcza.

Tündéri mysteriumok a keresztyénség hitéletében.

(Vége.)

Hogy a nép hitvilágában e pogány eredetű szellemek mennyire össze voltak olvadva a keresztyén vallás fogalmival, bizonyítja az is, hogy ezeket nem állították ellentétbe a keresztyénséggel, hanem épen annak hitrendszerébe illesztették be. Melior tündér, egy róla szóló rege szerint, kijelenti egyik kegyenze előtt, hogy ő hisz az Istenben, Mária fiában, ki életét adta értünk. Oberon törpe, a tündérvilág királya, azt mondja, hogy ő Jézustól vette hatalmát. Ugyanő, midőn egy üres serleg fölött háromszor keresztjegyet csinál, a serleg megtelik finom borral. A híres Merlin, a varázslók legnépszerűbbike, részesült a keresztség szentségében; bűbájos hatalmával kényszeríti a rossz szellemeket a keresztyén hit szolgálatára. Morgán tündér megbünteti a hűtlenséget. Sőt Jézus anyját, Szűz Máriát, kinek imádatával a középkorban semmi más égi lény nem mérkőzhetik, a tündérek királynőjének nevezik, s az istenanya e jelzője — ha jól tudom — még mai nap is föltalálható a katolikus egyház énekeiben, maradványa egy rég letűnt tündérvilág emlékezetének.

Maga a magia — varázslás, bűbájosság, igézet — mestersege e korszakban nem jött még olyan rossz hírbe, mint később; az egyház nem kárhoztatta és nem üldözte úgy, mint azután. Hiszen a nigromantia, a magiának egyik faja, Spanyolország (Toledo) és Italia főiskoláin, mint tudomány tanított, s birhatott valaki a bűbájosság ismereteivel, keresztyéni jó hírnevének kockáztatása nélkül. Több pápa jártasnak tartatott a magiában. II. Sylvester, ugyanaz a nagy tudományáról híres pápa, ki az első magyar királynak a szent koronát küldte, kortársai előtt titkos bűverővel bíró ember hírében állott. Mondják, hogy Toledóban három évig tanulmányozta a nigromantiát, s Petrarca szerint Sz. Péter székébe is egy hatalmas szellem segélyével jutott föl, mely azt is megígérte neki, hogy nem hal meg addig, míg Jéruzsálemben misét nem szolgáltat. A tudós pápa elhatározta, hogy sohasem fog hajóra ülni és Jéruzsálemben menni, hogy így örök életű legyen. De midőn egyszer a jéruzsálemi szent keresztől címzett római bazilikában misét szolgáltatott, ott érte utól a halál. A szellem jóslata tehát csak szójátéknak bizonyult. Hasonlóképen természetfölötti hatalmakkal szövetségben állónak és bűvös erővel bírónak tartották kortársaik XIX. János t, ki a hydromantiával foglalkozott, IX. Benedeket, kiről azt mondja életírója, hogy „kijárt az erdőre és a hegyek közé, hódolatát bemutatni a barátságos szellemeknek“, XX. János t, ki ritka ügyességet szerzett a horoskop és az

astrologiai jóslás művészetében. Hildebrandról, kit VII. Gergely név alatt az apostoli trón egyik legnagyobb alakjának ismer a történelem, azt mondja egyik életírója, hogy a tündérséget tanulta; hogy volt neki egy varázskönyve; hogy mikor a népnek főpapi áldását osztogatta, tűz-szikrák ömlöttek ki kez-elője alól.

Nem akarom e példákat tovább szaporítani. Csupán azt jegyzem meg az épen most fejtegetett tárgyhoz, hogy a magia és a hogy annak válfajait nevezik, a nigromantia, hydromantia, alchymia elcitol fogva kettős szempont alá esik, először a tudomány, másodsor a babona szempontja alá. A mit ugyanis e ezímen a régi főiskolákban is tanítottak, az részben a tudakosság, titokzatosság és önámítás ködébe burkolt kísérleteknek és kutatásoknak egy nemét képezte a matematika és természet-tudományok köréből. Az arithmetikát a tudós arabok tanították a toledói egyetemen; ugyanott élénk lendületet kapott az orvosi tudományok fejlődése is, a mi egyúttal a természeti tárgyak tulajdonságainak, a füvek gyógyító erőinek kutatásával, bizonyos vegyészeti kísérletekkel járt. Csakhogy a komoly czél mellé épen a puhatólózások bizonytalansága, a még csak bölcsőjében szunnyadó tudományos szellem kiskorúsága, a kritikátlanság s az uralkodó babonás hit következtében csakhamar oly mystikus czélok is szegődtek, melyek a vizsgálódások eredményre jutását sokkal inkább hátráltatták, mintsem előmozdították volna. Az algebra formulái bűvös jegyekké, igézeti symbolumokká, babonás abrakadábrákká váltak; a vegyészeti kutatások a bölcsesség kövének keresésébe, aranyesinálási kísérletekbe és más szemfényvesztésekbe tévedtek; az égi testek rendszerének vizsgálása astrologiává, csillagjóslássá fajult. — Azok, a kik ilyenekkel foglalkoztak, miután a tüneményeknek sem okát nem tudták megfejteni, sem eredményre nem jutottak, maguk is természetfölötti erőket sejtettek tanulmányaik tárgyában, de mindenesetre szerették magukat és tudományukat a csudás mysticismusába burkolni és rejtélyes színben föltüntetni kortársaik előtt. Önmagukat ámítván, csalódásba ejtettek másokat is, kik őket magusoknak, bűvészeknek tekintették. Tudjuk, hogy a természettudományok e kezdetleges kísérletei, ily alakban, mily sokáig föntartották magukat; akkor is, midőn a velök való foglalkozás már nem ment többé varázslat számba, nem is neveztetett magiának. A bölcsesség követ még a 17. és 18. században is keresték; fejedelmi személyek is foglalkoztak aranyesinálási kísérletekkel; nagy királyunk Mátyás szentül hitt a csillagjóslásban; de a majdnem kétszáz évvel későbbben élő Wallenstein, a harminczéves háború egyik nagy alakja, sem mert semmibe kezdeni, mielőtt astrologusa a csillagjeleket meg nem állapította.

Tisztelt hallgatóim talán mindannyian ismerik a mult századbéli debreczeni kollégium híres matematikai és physikai tanárának, Hatvaninak nevét, ki tudományának csuda titkaiba a sátánnal kötött szövetsége segítségével annyira be tudott hatolni, hogy a legfantastikusabb csudákat művelte. Ma ugyan akármely gymnasium természettudományi tanára óriásilag többet tud azokból a dolgokból, mint a mennyit az öreg Hatvani tudott; de a titokzatosság varázsa hiányzik s mindenki tudja, hogy nem ördögi hatalom segélyével jut az ember ma már az ismeretek birtokába. Egyébiránt sietek megjegyezni, hogy a Hatvaniról szóló mondák, melyek egyikét nagy költőnk Arany János dolgozta föl egy nagyon kedves versében, a mult században, és épen Debreczenben, komoly hívőkre egyáltalában nem találtak. Pajkos elméjű diákok csinálták azokat a

csudatörténeteket, hogy az öreg professort nagy és csudálatos tudománya révén rossz hírbe hozzák a keresztyén hívők előtt; de az is bizonyos, hogy az akkori debreczeni kálvinista civis csak oly kevés hittel és épen oly humorral hallgatta azokat az ördögös történeteket, mint akár a mai.

Azonban térjünk vissza tulajdonképi tárgyunkhoz és összegezzük az eddig elmondottak eredményét abban a tételben, hogy sohasem volt kor, melyben az emberi kedély teljesebben át lett volna hatva természetfölötti fogalmakkal, melyben a keresztyén vallás mindenféle pogány mesékkal annyira telítve és elhomályosítva lett volna, mint a közép-kornak azon századai, melyeknek hitbéli állapotairól most szólottunk. A mily alacsony fokon állott a római kultúra megsemmisítése következtében e korszak értelmi színvonala, épen annyira sülyedt alá a hit, és lett a babonának fészkevé. De meg kell vallani, hogy e hitbéli tévelygéseknek volt legalább valami költői zománca, és az a kor ment volt még a türelmetlenség fanatismusától. Volt ugyan a keresztyénség kebelében eleitől fogva többféle viszály és szakadás; a keleti és nyugati egyház mindinkább elkülönült és végre elvált egymástól; a római orthodoxia gyűlölte és a hol hozzá fért, megsemmisítette a szakadárokat, mint pl. az arianismust; de maga a nyugati egyház, melyet e viszonyok rajzolásánál folyvást szem előtt tartunk, — egyes ritka eseteket kivéve, — nem üldözte a hitbéli tévelygést, elnézést gyakorolt a pogány származású mysteriumok és a pogány geniusok kultusza iránt. Most azonban borzasztó változás következett be; a XII. évszázadon innen megkezdődött az a rettenetes üldözés, mely az inquisitio és boszorkányégetés kegyetlen munkájával árasztotta el épen a mai kor legműveltebbeknek ismert országait, a mely üldözés folyvást növekvő dühvel eltartott egészen a 17. század végéig, s utolsó mérgét csak a mult század közepén adta ki.

Dr. Csiky Kálmán.

Iskolaügy.

A debreczeni ref. főgymn. tanári kar javaslata a görög nyelv-pótló tanfolyam kérdésében.

Főtiszteletű Püspök Ur!

Márczius 20-ikán kelt 459. számú átiratában az iránt híván fel Főtiszteletű Ur tanári karunkat, hogy az ápril 4-ikén tartandó egyházker. tanügyi bizottság feladatának elkészítése végett adjunk véleményes javaslatot a görög nyelv vagy e tanulmányt helyettesítő s a mult évi 30-ik t. cikkben megszabott tantárgyak tanításának főgymnasiumainkban való állandó berendezése tárgyában: midőn e kérdésre vonatkozó véleményünket az alábbiakban tisztelettel előterjesztjük, nem hallgathatjuk el őszinte sajnálkozásunkat a felett, hogy a főtiszt. egyházker. közgyűlés ily fontos tanügyi kérdéssel szemben akkor kíván elvi álláspontot elfoglalni, mikor már egy éves ideiglenes intézkedés következményeivel is számot kell vetnie, s a tanügyi meggyőződésen épülő elvi megállapodást e helyzetre való tekintet is befolyásolhatja. Tanári karunk több tagja nem is bírt elzárkózni e körülmények nyomásától, s alábbi szerény véleményünk csakis az elnöki szavazattal létrejött tanári többség álláspontját juttatja kifejezésre.

A mult évi 30-ik t. cikk, mely a görög nyelv, vagy az

azt helyettesítő tantárgyak tanulását a gymnasiumi növendékek szabad választására bizza, az egységes középiskola előkészítésének czímén gymnasiumainknak évszázadokon át ápolt egységét bontotta meg. Eltekintve attól, hogy az egységes középiskola eszméje, melynek aegise alatt e közoktatásügyi reform létre jött, oly tanügyi ábrándkép, mely sehol Európában még kialakulva nincs, sőt azon okból, hogy a modern kultúrák életviszonyai és szellemi szükségletei jelenleg a középiskolai oktatásnak többféle alakját teszik kívánatossá, ez eszmének nem csak az összes művelt államok tanügyi képviselőiből alakult harmadévi párisi kongresszus mondott ellene, hanem legközelebb a német császár által összehívott s nagy jelentőségű német birodalmi tanügyi értekezlet is határozottan oly megállapodásra jutott, mely a mi tanügyi reformunknak előképül szolgáló s a Németországban idáig virágzott görög nyelv nélküli reálgymsiumokat teljesen elítéli, s ezekkel ellentétben a tiszta gymnasiumot és reáliskolát kívánja erősíteni: csak az új törvény által teremtett tanügyi helyzet megvilágítására akarunk néhány rövid észrevételt tenni.

E törvény a görög nyelvet pótló tanfolyamon 1-ór a magyar irodalom bővebb tanulását, 2-ór a mértani és szabadkézi rajzot rendelvén kötelező tantárgyul, ez intézkedésében olyan irányzatnak hódolt, a mely ma minden európai állam tanügyi politikájának mozgató elvét képezi. Nemzetiesebbé tenni középiskolai nevelésünket, a gymnasiumban erősebb alapot vetni a technikai pályákra: oly irányelvek, melyek a német császártól kezdve minden tanügyi politikai ajkain kifejezésre találnak. De ha a nemzeties irányt épen a nemzeti irodalom bővebb ismertetésével adjuk meg középiskoláinknak, s ha a technikai pályák alapvetését a rajzoktatásba helyezük: akkor teljességgel nem értjük, miért kell ez üdvös reformokat a gymnasiumi növendékeknek csak egy részére kiterjesztenünk? Talán azoknak, kik görögül tanulnak, nincs szükségük a nemzetiesebb irányú nevelésre, avagy a görög nyelv tanulása pótolja náluk még a rajzbeli képzettséget is? Valóban nem tudjuk felfogni, mikép lehet a görög nyelv és irodalom tanulását a nemzeti irodalom bővebb ismeretével és a rajzoktatással szembeállítani; valamint arra is bajos kellő igazolást találnunk, hogy egy iskola ugyanazent tantárgyat, a magyar irodalmat különböző mértékben tanítsa a saját növendékeinek. Ugy hogy ez okokból az idézett törvénynek még eme különben üdvös célzatait is oly egyoldalú félrendszabálynak találjuk, a mely fölötte az események hullámai igen hamar össze fognak borulni.

Harmadrenden a görög írók műveinek magyar fordításokból való olvastatása által akarja a törvény a görög irodalmi műveltséget a növendékek egy részével megszereztetni. Igazán korunkba illő gondolat, midőn a lélekedző küzdelmes munkától irtózza s gyakran a külső látszattal is megelégedve, fáradtság nélkül igyekszünk az élet minden feladatán keresztül esni. Hiszen hogy fordítások útján egy nemzet irodalmáról és az irodalom szelleméről is lehet ismeretet szereznünk, az régóta köztudomású dolog és a társadalomban eléggé használt módja az ismeretszerzésnek; de hogy az irodalmi képzésnek ezt az útját az iskolába s épen a gymnasiumba vigyék be, a mely a tudományos módszert vallja magáénak, az a mult évi 30-ik t. cz. meghozatala előtt soha egy törvényhozásnak sem jutott eszébe. A gymnasiumnak, ha hű akar maradni nevéhez és történeti jelleméhez, testi és szellemi energiát kell fejleszteni az ifjában; bele kell oltani a sokratesi életelvet, hogy tényleg olyanná legyen, a minőnek látszani akar; hozzá kell szoktatni,

hogy ismeretszerzésében az eredeti forrásig hatoljon, mert csak ott találja fel az eszméket eredeti és hamisítatlan alakjokban. Egy irodalmi műnek fordítás útján való megismertetése szükségből jó kiegészítő eszköz lehet; de a tudományos képzéssel, — ha csak a gymr. nevelést illetően jellegéből kivetköztetni nem akarjuk, — teljességgel össze nem egyeztethető. Hiszen az irodalmi mű gymnasiumi tárgyalásának lényegét a tartalmi, nyelvészeti és aesthetikai elemzés képezi; egy magyar Ilias vagy Odysseánál pedig akár a homerosi jelzők plasticitását, akár az epikai előadás naiv jellemét akarjuk is feltüntetni, mindenkor a fordítót és sohasem Homerost fogjuk elemezni. Köztudomású dolog ugyanis, hogy a legjobb fordítás is csak halvány képét tükrözi vissza az eredeti műnek. És ha még nekünk a görög irodalom termékeiről legalább jó fordításaink volnának! De mikor csupán Aristophanes, Sophokles, Anakreon és Thukydides fordításunk áll irodalmi színvonalon: akkor a közoktatásügyi kormány igazán homokra építi az új gymnasium görög irodalmi képzését. Az a módszer pedig, melylyel az Iliast és Odysseát az új tanrendszer céljaira prózában fordíttatja le magyarra, szerintünk nem egyéb, mint Homerost olympusi fenségéből a gyermekmesék naiv világába levonni.

Azt a felületességet, mely ily fordítások útján akarja az irodalmi képzést eszközölni, csak fokozza az a rendszer, mely Thukydidesel kívánja a görög írók olvasását megkezdeni. — Thukydides, a világirodalom elsőrangú pragmatikus történetírója tömör irányával — még ha fordításban olvassuk is — oly fegyelmezett elmét, politikai bölcseségével oly érett gondolkodást igényel, aminőt az V-ik osztály növendékeinél hiába keresünk. S az állami tanügy vezetői nagyon sokat tettek fel az osztály érettségéről, midőn annak kezeibe Thukydidest adták görög irodalmi olvasmányul. Részünkről legalább sem azt nem bírjuk elképzelni, miként hatolhat be az V-ik osztálybeli gyermek ily író szellemébe, sem azt nem tudjuk belátni, mily szellemi haszonnal járhat ily mély gondolkozású politikai író olvastatása a fejletlen elmére nézve. S valamint az egész fordításon alapuló irodalmi képzés — nem tudván az igazság eredeti forrásához elvezetni növendékeit — csak a tekintély uralmát lesz hívatva ápolni, úgy eme Thukydides olvasás is csak a felszínen járó felületességnek és értetlenségnek fog újabb tért nyitni.

Negyedszer a görög állami és magán régiségtan s a görög mythologia képezne tárgyát a helyettesítő cursusnak. Tagadhatatlan, hogy e tantárgyakat rendszeresen előadva, több ismeretet nyújthatnánk belőlök növendékeinknek, mint a mennyit a classicusok olvasása közben e téren szórványosan szerezhhetnek. De ezen előnyt teljesen megsemmisíti, sőt a tanítás sikerét egészen kockáztatja az a körülmény, hogy a törvény szerint e tárgyakat oly növendékeknek kell tanítani, kik a görög betűket sem ismerik. Hogyan beszéljünk az archonokról, a polemarchosról, a démosok és phylékről, a liturgia különböző nemeiről, a choregiák és theoriákról oly tanulók előtt, kik egyetlen görög szót sem ismernek? Valóban nehéz elhinni, hogy e növendékek a görög nyelv legelemibb ismerete nélkül alapos tájékozódást szerezhessenek akár a görög állami és magánéleti viszonyokról, akár a mythologiai regék jelentőségéről, a mely mythosok igazi értelmét a mai tudomány épen a nevek etymologiai jelentéséből magyarázza ki. Volt alkalmunk látni e tárgyakra vonatkozólag a közoktatásügyi kormány megbízásából vagy approbatiójával készült tankönyveket. És azoknak

számos lapja hemzseg a specialis görög fogalmakat jelző görög szavaktól. Hogy e szók értelméhez — a melyek még hozzá töblnyire görögül írvák — hogyan férközhetik a görög nyelvről sejtelemmel sem bíró tanuló: annak a szerzők bölcsesége a megmondhatója.

Irta:

Dóczi Imre.

(Vége köv.)

Közügyeink.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság közgyűlése.

(Folytatás.)

A mi most már a Társaság tagjainak számát s általában ezzel kapcsolatban anyagi viszonyainkat illeti, ezekre vonatkozólag a következőket van szerencsém jelenteni:

A mult évi előterjesztés szerint volt a Társaságnak 32 pártfogó, 212 alapító, 311 rendes, és 370 pártoló, összesen 924 tagja. A jelen évben van a f. év ápril 1-én készített kimutatás szerint 32 pártfogó, 223 alapító, 379 rendes és 400 pártoló, összesen 1054 tagja, nem számítván a 87 segélyző tagot. Alapító tagokként a m. é. ápril óta a beregi és bihari ref. egyházmegyék, a dévai ref. egyház, Ferenczy Gyula krassói ref. lelkész, a gömői ref. egyházmegyei könyvtár, özv. Hegyi Mihályné sz. Józsa Eufrozina, Nagy Sándor tiszánagyrevi ref. lelkész, a tornai ref. egyházmegye és Zelenka Pál ág. h. ev. tiszakerületi püspök léptek be.

A tagok gyűjtésére vonatkozólag elnök úrral egyetértőleg két ízben is bocsátottunk ki felhívást a már meglevő tagokhoz, egyszer az Évkönyv minden egyes példányával, azután pedig külön az esperes urakhoz, a kikhez az Évkönyvből egy ily felhívás kíséretében annyi számú példányt küldöttünk, a hány gyülekezet van az illető egyházmegyében, vagy esperességben. A felhívások mindenütt ugyan nem hangzottak el kiáltó szóként: de a legtöbb helytt — fájdalom — mindez ideig semmi visszhangot sem keltettek. Pedig itt volna a legfőbb ideje, hogy mindenki tegyen meg Társaságunk érdekében annyit, a mennyit tehet. Most egy éve még némi jogosultsága lehetett a kételyeknek és a bizalmatlanságnak, de ma már az élet- és munkaképességben csak a rosszakarat kételkedhetik. S ha esetleg Társaságunk még mindeddig egyáltalában nem produkált volna semmit sem, s ha ennek megalakításáról még csak most lenne először szó, még akkor is az egész magyarországi prot. egyháznak, mint egy embernek kellene az ügy mellett felkelnie, erőit egyesítenie s megépítéséhez kinek-kinek azt a segítséget vinnie, a mit csak lehet. „Jam proximus ardet Ucalegon!” Ha mi nem akarjuk ezt észrevenni, bizony észrevéttetik velünk mások. A római katholicismus ugyancsak ébren és talpon van, a secták ugyancsak mozognak, közönségünk követeli, hogy minél többet foglalkozzunk vele, és mi mégis alig ismerjük fel az időknak követelményeit; pedig aki az idővel nem számít, azt ez is kihagyja a maga nagy arithmetikájából! Nem a Szemléért és a monographiákért kérjük és követeljük a nagyobb pártolást, nem ezek érdekében az ébredést, mert hiszen ezek legyenek majd bármily kitűnők, álljon az egyik a legjobb nyugot-európai revuek színvonalán, a másik meg a történeti-philosophiai előadás zenitjén, mégis

csak kisebb s válogatottabb közönséghez szólhatnak, hanem kérjük és követeljük a támogatást a népies vállalat miatt, a melynek érdekében a legkisebb egyháztágot is fel lehet szólítani néhány krajezárnai adományra. És ha áll az újabb positivisták ama felfogása, hogy az ember csak oly dolgokat szeret és akar pártfogolni, melyekhez közvetlen egyéni érdek is fűzi: hát akkor Társaságunkhoz még ennek a közvetlen egyéni érdeknek is hozzá kell az embereket fűzni. Mert a lelkészi karnak vajjon nem közvetlen egyéni érdeke-e, hogy hívei öntudatos és egyházat szerető protestánsokká legyenek s ne hajtassanak ide-oda mindenféle nézetek szele által? Ha már a változott művelődési viszonyok és a rohamosan előrehaladó kor közepette maguk is meg akarnak állani, híveiket is meg akarják tartani, mint a mindennapi kenyérre, úgy van szükségük önmaguknak és híveiknek is lázas tevékenységre s e tevékenységet tápláló s ennek erőt nyújtó szellemi eledelre; de hogy társaságunk ilyet adhasson, neki meg anyagi erő kell. Hány nagy és vagyonos ecclesiánk még csak meg sem mozgott! Hány, az egyházban szerepet vivő ember van még távol, a mozgalom szele még csak meg sem érintette! Úgy látszik, hogy az Úr itt is a kicsinyek által építi a maga országát, mert tagjaink között sokkal több a kis egyházak papja, mint a nagyokké, és általában több az anyagiakkal küzdő lelkészeké, mint a vagyonos világiaké

Rendkívül szomorú jelenség lenne, ha prot. egyházunk, mint annyi más institutióját, ezt a Társaságot is csak tengődni hagyná, s évek során át mindig csak azt a jelentést kellene tennünk élete felől, hogy még mindig csak alakulóban van, előtte vannak céljai, de eszközei hiányoznak, küzködik a létért. Egyházunkban holt kéz vagyon nincs, de van annál többet érő tőke! Amaz, mint minden holt feloszolhatik, egyszer megsemissülhet; emez szakadatlanul fejlődik, nő, soha el nem fogy. Igaz, hogy e tőkére már sok van betáblázva, de az a kérdés, hogy a maga egészében jól van-e forgatva s minő százalékkal van kamatoztatva? Sőt az is kérdés, hogy kellőleg minden erőnk, minden fáradságunk megfeszítésével adunk-e recompensatiót annak a vagyonnak, a melyet annyiszor igénybe veszünk? S csak ha e kérdések tisztáztnak és reájuk tőkéletes lelkiismeretességgel, minden fentartás nélkül megfelelünk: akkor hozhatja fel a maga közönyét takargató mentegőzés, hogy már nálunk többet tenni nem lehet! Addig csak üres beszéd lesz az eféle!

Bevételünk 1890. ápr. 21-től decz. 31-ig 7351 frt 46 kr., kiadásunk pedig 6780 frt 49 kr volt s így a pénztármaradék 570 frt 97 kr. Ennek részletes elszámolása a meghívón a t. tagok kezében van. És mégis pénzügyi bizottságunknak az igazgató választmányhoz beadott jelentése némi aggodalmakat fejez ki a jelen évre készített költségelőirányzat beterjesztésénél, amennyiben méltó okot is ad az aggodalomra a tömérdek hátrálék, mely azt árulja el, hogy a tagok önként, minden kényszerítés nélkül megajánlott kötelezettségeiknek sem felelnek meg pontosan. A pénzügyi bizottság f. év jan. 8-án tartott gyűlésének határozata alapján azoknak, a kik még 1889-ről is hátrálékban voltak, a f. év február hó végén s illetőleg márcz. hó elején szétküldöttem 103 drb postai megbízást s ezek közül beváltatlanul érkezett vissza 62. Szomorú statisztika! Nem alaptalan tehát némi aggodalom, hogy jövedelmeink fedezni fogják-e majd előirányzott s múlhatatlanul szükséges kiadásainkat? Ha pusztán csak az előirányzott számadatokat vesszük, melyek szerint 8336 frt 97 kr lehető bevétellel csak

6001 frt kiadás áll szembe, akkor semmi scrupulusra nincs szükség; de ha a tapasztalat commentálását hozzájuk tudjuk: bizony nem nagy örvendezésre jogosítanak. Ha a bevételben megjelelt díjhátrálékok mind pontosan befizettetnének, czéljaink közül egyiknek vagy másiknak megvalósítására is eszközt nyerne Társaságunk; sőt lehetne — a mint hogy kellene is — bizonyos összeget a tőkéhez csatolnunk. Talán a rideg számok ékesebben szólnak és tette elhatározóbbak lesznek úgy t. tagjainknál, mint a nagy közönségnél minden szónoki hatásos beszédeknel.

Vagyonunk a lefolyt évben 1248 frt 95 krral szaporodott s 1890 decz. 31-én volt 40,880 frt 15 kr. A tőke növekedése tehát rendkívüli csekély, mert abban az 1248 frt 95 kr szaporulatban benne van az 570 frt 97 krnyi pénztármaradék is, melyből mindjárt a f. év január 1-én ki kellett fizetni a Szemle m. év IV. füzetének nyomdai költségét. A folyó évről azonban reméljük, hogy majd nagyobb vagyonszaporulatot mutathatunk ki, a mennyiben már eddig is gazdagodtunk a feloszlott Magyarországi Prot. Egyletnek vagyonából 1029 frt 87 krral; továbbá dr. Ballagi Mór úrnak a népies kiadványok alapjára adományozott kegyes alapítványával, 100 frttal, s ugyancsak ő szíves volt beváltani azt a 40 frtos alapító levelét, a mely szintén a Magyarországi Prot. Egylet hagyatékában szálott reánk.

Közli:

Cs. L.

(Vége köv.)

A debreczeni egyházmegye közgyűlése.

(Vége.)

A lelkészi özvegyek jutalékául a lelkész-gyámintézeti pénztárból, alapszabályszerűleg 2450 frt útalványoztatott ki.

Az egyházmegyei gazdasági bizottság újra megbízott, hogy a debreczeni felsőbb leányiskolában felállítandó internatusra az egyházmegye részéről teendő alapítvány tárgyában a jövő gyűlésig valamely forrást találjon és jelöljön meg.

A Károli ünnepélyről szóló küldöttségi jelentés kapcsán elhatározott, hogy a Károli-alap javára még eddig nem gyűjtött egyházak gyűjtés eszközzésére felhívtnak, s amaz alaphoz maga az egyházmegye is tekintélyesebb összeggel járuljon.

A felső-szabolcsi egyházmegye lelkészi értekezletének jegyzőkönyvét, mely egy „érdekeinket képviselő napilap megalkotását“ kívánja, egyszerűen tudomásul vette a közgyűlés, mert bár óhajtott volna egy ilyen napilapnak megnyerése, de ennek módja a jelen körülmények közt előttünk ismeretlen.

A debreczeni egyház Czegléd-utczai új templomában, az énekvezetés ideiglenes ellátása tárgyában tett presbyteriumi intézkedés megváltoztatása iránt közgyűlésünkhöz több száz aláírással ellátva beadott felfolyamodás — mivel a presbyteriumnak a kellő formák megtartásával s saját jogkörében hozott végzése az egyházmegyei közgyűlés által megváltoztatható nem volt — azon jóindulatú felhívással tétetett át a debreczeni egyháztanácshoz, hogy ama számos és tekintélyes egyháztagok óhajtatását s az istenitiszteleti buzgóság érdekét figyelembe véve, az ügyet saját hatáskörében, közmegelegedésre intézze el.

A László János indítványának alapján szükségessé vált bizottságba megválasztottak: Dávidházy János és Bernáth

István elnöke alatt László János, Nadányi Miklós, Nagy Lajos, Szele György, Dr. Bakos Imre, Kiss Albert és Beke Mihály.

Az esperesi jelentésből közöljük az egyházmegye 1890-ik évi egyház és iskolarajzi adatainak kivonatos előterjesztését.

1. Népe sség: 104,664 lélek. Szülöttek száma: a) törvényes fi 2005, nő 1911, együtt 3916. b) törvénytelen fi 211, nő 191, együtt 402. Együtt törvényes és törvénytelen fi 2216, nő 2102, összesen 4318. c) halva született fi 128, nő 106, együtt 234. A szülöttek száma a népesség számának 4·125%-a. A törvénytelen szülöttek a szülöttek számának 9·309%-a. A halva szülöttek a szülöttek számának 5·419%-a. 3. Áttért: fi 14, nő 13, együtt 27. 4. Halottak: fi 1727, nő 1784, együtt 3511. Szaporulat mutatkozik a kitértek (8 fi, nő 5, együtt 13.) leszámításával 821. A halottak a népesség számának 3·354%-a. 5. Uj ház asok: tisztapár 852, vegyespár 95, együtt 947. A házaspárok száma a népesség számának 0·904%-a. 6. Tankötelesek: 6--12 évig fi 6031, nő 5893, együtt 11 924, a népesség számának 11·39%-a. Iskolába járók: fi 5439, nő 5246, együtt 10,685; a tankötelesek 89·609%-a. Iskolát korán hagytak: 469, a tankötelesek 3 933%-a. Iskolázatlanok: 770, a tankötelesek 6·457%-a. Ismétlő tankötelesek 4686. Ismétlő iskolások 3779, a tankötelesek 80·687%-a. Konfirmáltak: 1387. Lelkészek száma: rendes 32, segéd 15, együtt 47. Tanítók száma 133.

X.

Hangok a nagyszalontai egyházmegyéből.

A nagyszalontai, régebben VI osztályú ev. ref., jelenleg IV osztályú állami gymnasium rajztermében — mely ily célra nem szerfelett alkalmas — f. hó 2-án tartotta a nagyszalontai ev. ref. egyházmegye tavaszi közgyűlését. A Bihar- és Arad-megyében fekvő terjedelmes egyházmegye messze vidékeiről egybegyűlt mintegy 20 lelkész, több tanító és számos érdeklődő már reggeli 9 órakor együtt volt a nevezett helyiségben s a pár percczel később Széll K. esperes úr társaságában megjelent nagy államférfi, egyházmegyénk méltó büszkeséggel szeretett és tisztelt gondnokát, Tisza Kálmánt lelkes éljenzéssel fogadta. Széll Kálmán esperes, rövid, szívből jött szavakban hívta segítségül s kérte Lelkét a világosság, igazság és szeretet Istenének. Majd üdvözölve elnöktársát, Tisza Kálmánt, a tanácsbírákat, lelkésztársait s a gyűlésen levőket, megnyitotta a gyűlést.

A gyűlési képviselők igazolása s a meg nem jelentekről való elnöki jelentés után Balogh Ambrus, egyházmegyei főjegyző a tanácskozás sorrendjét olvasta föl, mely is 40 kisebb-nagyobb fontosságú pontban lett megállapítva.

Az egyházmegye anyagi és szellemi állapotáról fölolvastott terjedelmes és gondosan csoportosított esperesi jelentés egyházmegyénk bel- és küléletét egyaránt megnyugtatónak, sőt előhaladónak mutatja. Mit eléggé bizonyít az, hogy 4000 írtot meghaladó pénz és pénzértékben kifejezhető adomány folyt be egyházmegyénk területén az elmúlt évben ev. ref. egyházi czélokra. Az esperesi jelentés méltányuló elismeréssel vétetett tudomásul az elnökileg elintézett ügyekről tett jelentéssel együtt. Ez utóbbiból mély meghatottsággal értesültek a gyűlés tagjai, hogy a múlt év december 4-én esperes úr megjelenése vált szükségessé Boros-Sebesben, hol is a testi, lelki

szenvetések súlya alatt szolgálatképtelenné lett T. M. lelkész-társunk hivataláról önként lemondott. Az elnöki elintézt ügyek közt volt örvedetes tudomásunkra hozva a radnai-lippai missiói egyháznak háromszázados sírjából lett föl-támadása is, melyről e b. lapok olvasói már tudomást vehettek.

Az 1890-ik évi közalapi számadások s az 1891-ik évi járulékok helybenhagyása után a közalapi bizottság tagjaiul egyhangúlag megválasztottak: Eressey Sándor, Sánta István s póttagokul Dr. Balogh Elek és Nagy Péter tanácsbírák.

A Dr. Márk Ferencz lelkész gyámintézeti pénztárnok jelentésének helybenhagyása után következett a gyűlés egyik legfontosabb tárgya: a „lelkész-egyesület“ fölterjesztése a gyámintézeti alapszabályok módosítása tárgyában. Itt látom jónak megemlíteni, hogy egyházmegyénk „lelkési egyesület“-e a közgyűlést megelőző nap, délutáni 5 órakor Széll Kálmán esperes elnökle alatt fontos ülést tartott.

A gyámintézet régi s Tisza Kálmán gondos kezeit magukon viselő (ő készítette még az 50-es években) s már 1875-ben módosított „alapszabályai“ ugyanis az intézet virágzása folytán szükségelt. gyökeres átalakítás alá vétettek. A „b.-böszörményi kör“ által még a mult évben ajánlott s a többi lelkési körök által már előzőleg tárgyalt módosítások beható vita után nagy részben elfogadtatván, az alapszabályok ekkép módosított alakja az egyházmegyei közgyűlés elé terjesztetni határozottatott. Nem lévén kezeim közt sem a régi, sem a módosított alapszabályok, részletekbe nem bocsátkozhatom, csak annyit mondhatok, hogy a módosítások inteniója a gyámintézet fölvirágoztatása mellett a papi árvák és özvegyek lehető méltányos és humánus kielégítését czélozza. Gyámintézeti tőke = 45.000 frt, melynek 25%-a tőkésített s 75%-a kezelési költségek levonása után kiosztatik az árvák és özvegyek között. Még csak azt említem itt föl, hogy a lelkési egyesület eddigi buzgó jegyzője és pénztárnoka Bögös Lajos úr egyházmegyénkbel eltávoztván, esperes úr meleg szavakban vesz tőle búcsút s a helyébe egyhangúlag megválasztott Böszörményi Lajos nagyszalontai lelkész bokros teendőire való tekintetből csak a pénztárnokságot fogadván el, a jegyzői állás ezúttal betöltetlen maradt, s ez ülésen a jegyzői tollat Sipos Imre belényesi lelkész-társunk vezette, ő szerkesztette meg a fent említett fölterjesztést is, mely hogy a közgyűlés által elfogadtott, igen természetes.

Azonban ideje visszamennünk a gyülesterembe! Ott ép' azon örvedetes tényt constatálja esperes úr, hogy Nagy Péter egyházmegyei pénztárnok számadása helybenhagyatván, kitűnik, hogy a *zsinati költségek lélekszám szerinti kivételére egyházmegyénkben nem lesz szükség*, lévén az egyházmegyei pénztárnak erre rendelt alapja.

A számvevőszék mintaszerű jelentését annak elnöke, Sántha István úr terjesztette elő. E jelentés az egyházak javainak kezelését mindenütt lelkiismeretesnek találván, gondnokoknak a fölmentést megadni javasolja s csakis 4—5 számadás lett — alaki hiba miatt — visszavetve pótlás végett. A számvevőszék, mint az előző években, úgy most is panaszkodik, hogy a gondnoki számadások nyugtatványai ninesenek kellőleg ellátva bélyeggel, s élénk vita után, melyben Balogh Ambrus, Nagy Sándor, Tisza Kálmán, Széll Kálmán, Dr. Balogh Elek stb. vettek részt, azon *elvi jelentőségű* határozati javaslatára lett elfogadva a számvevőszéknek, hogy a *bélyeggel*

kellőleg el nem látott nyugtatványok miatt az egyházakat érhető mindenféle anyagi veszteségért nemcsak a gondnok és presbyterek, hanem a lelkészek is felelősök.

A számvevőszék jelentése a 16 évig távol volt s most az atyai házhoz (egyházmegye) visszatért fiúnak, a tanítói segélyegyletnek anyagi ügyeire is kiterjedt Bizony szomorú képet mutat ez a megtért fiú! De hát erről, valamint egyebekről is — t. szerkesztő úr szíves engedelmével — majd a jövő héten írok!

Csermő, 1891. ápr. 8.

Vadas Gyula,
ev. ref. lelkész-tanító.

(Folyt. köv.)

Nekrológ.

Emödy Dániel 1819—1891.

A sárospataki főiskolának, de egyúttal egyházunk és hazánk tanügyének s a magyar tudományosságának egyik kiemelkedő alakja hunyt el f. hó 13-án Emödy Dániel sárospataki ref. főiskolai jogtanárban. Nem tartozott ő azok közé, a kiknek nevét közszájon hordozza a hír; nem ismerte őt a mai generáció, csak az a kiesiny, de szerencsés része ennek, a mely az ő közelébe juthatott, az ő hatása alatt fejlődhetett. És mégis többet ért ő, mint némely híreseinknek síppal-dobbal dolgozó, könnyű felszerelésű egész légiója. Többet ért, mert nagyon sokat tudott, s tudásának értékét nem csökkentette a józan fel-fogás hiánya, hanem inkább fokozta a gondolkodás tisztasága és nemes életirány. Hogy szélesebb körben, legalább a meddig hitfelekezetünk határai terjednek, aránylag kevesen ismerték, annak nem az az oka, mintha nem lett volna elég magas szel-lemben és lélekben arra, hogy mindenünnen megláthassák; hanem a tanári pálya természete, a mely nem a nyilvánosság piacán, de a tanítványok csendes körében rakja le aggodó fá-radozással a jövő épületének alapjait. Hanem aztán tanít-ványai igazán ismerték, úgy, hogy hosasem tudták elfelejteni. Széleskörű tudományos tájékozottság, a magyar jog terén ritka szakismeret, hatalmas lonzoló és rendszerező ész, szellemes előadás, finom, nyájas modor, s mindezen kiváló tulajdonságok mellett tanári pontosság, szorgalom és ügyszeretet méltán ma-gasra emelték őt tanítványai előtt, a kik hódoló tisztelettel s meleg ragaszkodással vették körül még az iskola határain túl is a tiszteletreméltó „kis öreget“. A kik őt úgy ismerték, mint e sorok írója, nem ok nélkül sürgették, hogy a megboldogult annak idejében magyar magánjogi rendszerét sajtó útján a ha-zai jogtudomány közkinésévé tegye. Sajnos, hogy ez nem tör-ténhetett meg. Értett Emödy pedig nemcsak a szó, hanem az írás mesterségéhez is. A ki a Jókai, Petőfi, Vasváry stb. jele-sekből álló 1848-iki ifjúságnak volt egyik számottevő tagja, a ki a Kemény Zsigmond-féle Pesti Naplónak egy évtizeden ke-resztül volt érdemes belmunkatársa, azt bizonyára nem a ké-pesség hiánya tartotta vissza később a tanári pályán az iro-dalmi tevékenységtől. Ha ilyen irányb n óhajtasokat fejeztek ki előtte, rendszerint azt mondotta mintegy védekezés gyanánt, hogy „a tanárban gyakran elvész az író“. És ki tagadhatná ez állítás jogosultságát főleg a mi viszonyaink között?! Különben is aligha helyes úton jár korunk akkor, a midőn a tudományos téren működő, főleg tanításra hivatott egyénekek szemben oly

feltétlen követelés gyanánt állítja oda az irodalmi tevékenységet. Jó tanárnak és jó írónak lenni egyszerre, csaknem lehetetlen, a nélkül, hogy az egyik jó a másikat rosszszá ne tegye. Meg aztán különös hivatás is szükséges mindakettőhöz; és a kik e divattá vált írásra való hajszolás hatása alatt, de igazi belső hivatás nélkül szorongatják a tollat, mint napjainkban a nagy többség, épen azok éktelenítik el irodalmunkat nagyigényű torzalkotásokkal. Az Emödy tanári működése becsesebb volt, mint egy egész irodalomtörténetre való efféle termelés,

Méltán öltött tehát gyászt a sárospataki főiskola s annak tanári kara, egy ily érdemes tanár és kartárs elvesztése miatt. Bölcsesége, éleslátása a tanácsban sokáig éreztetni fogják hiányát. Fínom, művelt, előzékeny modorával is mintegy speciális hivatást látszott betölteni a mi érdekesebb kálvinista társaságunkban.

A jogakadémia tanári kara, a melyet minden tagjában a legszeretetteljesebb kollegiális és bizalmas baráti érzület fűz össze egy boldog, sok helyen valóban irigylésre méltó családi körre, úgyszólván a család szerető fejét, tisztos széniorát vesztette el Emödyben, a kinek nem csekély érdeme vala azon mintaszerű kartársi együttérzés és szeretet munkálásában.

Mint ember igaz, mint a közélet munkása hivatott és lelkiismeretes vala. Számos tanítványaival együtt, mint egyike a leghálásabbaknak áldom emlékezetét a boldogultnak.

Nyugodjék csöndesen!

Életrajzi adatait röviden legközelebb szintén közöljük.

Dr. Bacsoni Lajos.

(Vége köv.)

Egy és más az egyházi élet és a gyakorlati theologia mezejéről.

„Eskethető-e ref. lelkész által olyan katolikus ember, ki hirdetés alatt tér át a református vallásra?”*

Bár a fentírt kérdésen már két gyakorlati theol. tanár úr adott véleményt, (melyek közül a Csiky úrét ismerni nincs szerencsém), mégis megkísértem, — habár a szerénység vádjának teszem ki magamat, — hogy igénytelen nézeteimet e kérdésre nézve előadjam. Teszem azt azért, mert a kérdés közérdekű, továbbá mert az általam ismert egyik felelet szerintem szűkkörű és nagyon lényeges dolgot is mellőz.

Alább adott véleményemben a következő gondolatok vezettek: először, hogy a kérdés eldöntése egyedül az 1868. 53. t. cz. 8. 9. 10. 11. §-ai alapján lehet helyes, és másodsor, hogy a házasság vegyes vagy nem vegyes természete az összekelt felek vallásától függ ugyan, de másfelől a kihirdetés és esketés között létező szoros viszonyról fogva az eskető lelkésznek tekintettel kell lennie az egybekelni szándékozó jegyeseknek kihirdetettetésük idejébeli vallási viszonyaikra is.

Most áttérve a kérdésre, úgy találom, hogy itt a következő esetekről lehet szó az áttérés folytán: a) vegyes házasság jönne létre, b) nem vegyes házasság származnék. Ez utóbbi megint olyan lehet, melynél a ref. fél lelkésze az áttérés folytán reformátussá lett nézve 1. illetékes, 2. nem illetékes. Továbbá ha illetékes,

*) Térszúke miatt késett. Szerk.

akkor figyelni kell arra, hogy a) hirdette-e a katolikus jegyest az ő plebánusa vagy b) nem és ha nem hirdette: vajjon ez I. a feleken mult-é, vagy pedig II. a plebánus tagadta meg a kihirdetést? Lehetne még egyenlőtlen számú és nem készakarva elmúlászott hirdetésekről is szólni, de ezeknél oly eljárás követendő, mint a többiek egyikénél, vagy másikánál.

a) Ha a hirdetés közben áttért katolikus házassága vegyes házasság lenne, ebben az esetben a hirdetés befejezésére felszólítandó a nem református fél lelkésze; a reformátussá lett pedig illetékes lelkésze által háromszor hirdetendő (természetesen felmentvénynék helye lehet). Ha a nem református fél lelkésze a hirdetés befejezését, vagy az elbocsátó levél kiadását megtagadná, az 1868. 53. t. cz. 9. 10. §-aiban megszabott eljárás követendő.

Hogy ezen esetben a mondott eljárást kell követni, annak oka először a nem református félre nézve az, hogy a megkezdett hirdetés befejezendő, ha csak ennek megszüntetésére a felek lépést nem tesznek, vagy ha valamely házassági akadály nem jön közbe (ilyenül a cultus disparitas nem szerepelhet), vagy ha a lelkész illetékesége meg nem szűnik (ez történhetik áttérés folytán). Természetesen ez esetben felemlítendő lenne az áttért vallási viszonyában történt változás. Oka ez eljárás szükségének másodsor a ref. vallásúvá lett félre nézve az, hogy ő csak abban az esetben eskethető, ha az esketésekor rá nézve illetékes lelkész egyházában háromszor szabályszerűen kihirdetett.

b) Ha a katolikus vallású jegyesfél áttéréssel tiszta (helyesebben nem vegyes) házasság jönne létre és 1. az áttérte nézve ugyanazon ref. lelkész lesz illetékes, mint jegyesére, továbbá az áttért áttérése előtt illetékes egyházában, azaz a r. k. plebánus által a) hirdetve volt: akkor e hirdetésről bizonyítvány kérendő s a hátralevő hirdetésnél elegendő, ha az a mindakét jegyesfélre nézve, illetékes ref. lelkész által végeztetik.

És pedig ezért nem kell a r. k. plebánust a hirdetés befejezésére felszólítani, mert ő már nem illetékes többé a katolikus jegyes áttérése után s így co ipso nem hirdethet; de felesleges is lenne az ő hirdetése, mivel az áttért az esketésekor rá nézve illetékes ref. lelkész által úgy is kihirdetett háromszor, sőt hirdetett volt egyházában is addig, míg annak tagja volt. A katolikus lelkész által végzett hirdetésről szóló bizonyítványt nem elvileg tartom szükségesnek, hanem ez elszerűségi szempontból; ezért az nem is okvetlen szükséges. Nem szükséges pedig azért, mert elbocsátó levélről az idézett törvény 10. §-a értelmében csak vegyes házasságról van szó, a mi egyházi praxisunkban pedig a tiszta (nem vegyes) házasságoknál csak akkor kell elbocsátó levél, ha az egybekelő nem egy egyházközség tagjai. Már pedig itt sem az egyik sem a másik eset nem jön elő a feltétel szerint. Az 1868-iki törvény 53. t. cz. 9. §-ának pedig elég volt téve, a mennyiben a plebánus nemesak felszólított a hirdetésre, hanem hirdetett is.

β) Ha a katolikus jegyes, ki időközben református lesz, azért nem volt hirdetve a katolikus egyházban, mert I. a plebánus a hirdetést megtagadta, a református egyházban kihirdetett az 53. t. cz. 9. §-a értelmében kiállított bizonyítvány alapján s az áttérés befejezte s a szabályszerű hirdetés bevégezése után összeeskethető ref. jegyesével teljes bátorság-

gal, mert az említett törvény 9. §-ának is elég tétetett, az áttérés pedig szabályszerűen történt, így többé nincs szó vegyes házasságról.

De ha a reformátussá lett katolikus kihirdetésére II. a plebánus nem lett felszólítva, tehát a kihirdetés elmulasztása a felek hibájából történt: ebben az esetben az említett § nincs betartva s ennél fogva a református fél lelkésze által az áttérésig eszközölt hirdetés nem érvényes.

Ennek oka a következő: A törvény szavai szerint a külön vallású mindkét fél lelkésze felszólítandó a hirdetésre, s így a két hirdetés együtt tesz egy egészet. Következésképp: ha az egyik fél lelkésze a hirdetésre felszólítva nem lett, a törvény intézkedése meg van sértve s ez jóvá nem tehető a r. k. fél áttérése által; a református lelkész, ha ily esetekben megelégednék az önmaga által eszközölt hirdetéssel: ignorálná a törvény intézkedését s ezt megsértve kihágást, esetleg vétséget követne el. A mulasztás az által sem lenne helyrehozható, hogy az áttérés után szólíttatnék fel a r. k. plebánus a hirdetésre, mert hiszen ő hirdetni nem jogosult egy oly házassulandó párt, melynek egyik tagja sem tartozik az ő egyházába. És ha ezt — mi okos emberről egyedül feltehető — csakugyan megtagadná, e megtagadást bizonyító okiratra támaszkodó református lelkész egy használhatatlan íráttal bírna, mely a mulasztást jóvá nem tenné. Tehát az egyedüli eljárás volna a hirdetésnek újra kezdése az illetékes ref. egyházközösségben. Végre azon esetben, ha 2. a külön vallású jegyesek a r. kath. félnek református vallásra térése által nem lesznek ugyanazon református egyházközösség tagjaivá: akkor a róm. kath. lelkész által végzett hirdetés figyelembe sem jöhet, hanem az áttért illetékes református lelkésze által újból háromszor hirdetendő s csak ennek befejezése után lehet a feleket összeesküteni. Az eredetileg református vallású jegyes illetékes lelkésze pedig csak egyszerűen befejezi a hirdetést.

Ez eljárás indoka ismét az, hogy a felek illetékes, t. i. az esketés idejében illetékes lelkészeik által a háromszori hirdetésről kiállított bizonyítvány alapján eskethetők össze. Már pedig az áttért illetékes lelkészeitől csak úgy hozhat bizonyítványt, ha az az illető cselekvényt, a háromszori hirdetést végezte, minthogy a róm. kath. lelkész hirdetéséről ő nem adhat igazolványt, sem pedig annak hirdetései az övével össze nem adhatók. Természetesen, ha az áttért az ő ref. lelkésze által háromszor hirdettetett, akkor a róm. kath. plebánus hirdetéséről szóló bizonyítvány felesleges is.

Ezekben kísértem meg előadni a különböző esetekben követendő eljárást, mely esetek valamelyike a kérdést felvető előtt is előfordulhatott.

Azonban mivel ez eljárások mindegyike megelőzi az esketést, szükségesnek tartom azon kérdés megvitatását is, hogy mikor végezhető az esketés?

Szerintem az áttérés és szabályszerű három hirdetés befejezése, illetve igazolása után bármikor, egészen addig, míg a hirdetés hatálya tart, összeesküthetők a házassulandók. Még pedig azért, mert az 1868. 53. t. cz. 8. §-a szerint az illető áttért házassága a ref. egyház tanai szerint ítélendő meg; már pedig mi azt tanítjuk és tartjuk, hogy a ref. vallású házassulandók három szabályszerű (ha tetszik: törvényszerű) hirdetés igazolása után azonnal összeesküthetők.

Mikor ily világos és közelfekvő törvény áll előttünk, a n a c h r o n i s m u s n a k tűnik fel előttem az, ha valaki ezen

törvénnyel szemben a Josephina Constitutiónak egy, legalább a jelen esetben, hallgatagon érvényen kívül helyezett részére hivatkozik. Annyival kevésbé lehet pedig arra hivatkozni, mert az az eljárást huzamosabbá tevén, nehézkessé is teszi, úgyannyira, hogy a felek hamarabb ezéltérnek, ha a r. kath. jegyes áttérése után azonnal újból kezdik a hirdettetést. De ezen czélszerűségén kívül az elvi szempont is nézetem mellett szól.

Az elmondottakban van összefoglalva azon eljárás, mely szerintem a feltett kérdésnél az esketés előtt s az esketésre nézve követendő.

Budapest.

Pokoly József,
ev. ref. segédlelkész.

Különfélék.

A folyó év első negyede már lejárt, s mi egész kedvetlenül konstatálhatjuk, hogy Lapunk megrendelőinek még felerésze sem küldött semmit be a Lap díjából. Arról pedig még nagyobb kedvetlenséggel emlékezünk meg e helyen, hogy a mult évről folyvást nagy mennyiségű követelésünk van hátrálékban. Sürgetve kérjük a hátrálékosokat, szíveskedjenek a díjakat mielőbb beküldeni a kiadóhivatalhoz. Szerkesztőség.

Országos zsinat. Mindkét hitvallású evangélikusok püspökei, az ágostai hitvallásúak részéről az egyetemes felügyelő s kerületi felügyelők, a reformátusok főgondnokai folyó hó 12-én Budapesten a zsinattartás ügyében értekezletet tartottak, melyben elhatározták, hogy az országos zsinat folyó évi decz. 5-én vegye kezdetét ott Budapesten, ennél fogva királyi őfelségétől ily értelemben kéressék ki az engedély megadása. — Az 1790—91. évi 26. t. cz. emlékét mindkét zsinat tagjai másnap, decz. 6-án fogják megünnepelni; az ünnepély berendezéséről s lefolyásáról majd később fog ugyanezen értekezlet határozni. — Az értekezlet elnökei voltak B. Prónay Dezső egyetemes főfelügyelő az ágostai hitvallásúak, Pap Gábor dunántúli püspök a református egyház részéről.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerület tavaszi közgyűlését, püspök urunk a főgondnok úrral egyetértőleg, májushó 21. s következő napjaira tűzte ki. A gyűlés kitűzéséről és fontosabb tárgyairól szóló püspöki körlevél már közelebb megérkezik az esperes urakhoz.

Az ev. reform. egyház egyetemes konventjének gyűlése. (Folyt.). A domesztikából, immár teljesen biztos adatok szerint, következő segélyek szavaztattak meg a tiszántúli egyházkerület egyházai és lelkészei részére. A) Egyszermindenkori segélyt nyert egyházak. Dobrács-Apáti 50 ft. Kis-Koles 50. Magasliget 50. Pettyén 50. Szamos-Kóród 50. Bánfalva 50. B-Sámson 100. Földeák 50. Füzes 50. Nagy-Szredistye 50. Resicza-Bánya 100. Szkulya 50. Beregsom 100. Bucsú 100. Csetfalva 50. Gece 50. Kigyós 50. Kis-Lónya 100. Macsola 50. Makkos-Jánosi 100. Tisza-Kerecseny 50. Uj-Dávidháza 50. Zápszony 50. Fugyi 50. Fugyi-Vásárhely 100. Pelbárthida 100. Felső-Alsó-Józsa 50. Monostor-Pályi 100. Alsó-Ábrány 100. Ér-Tarcsa 50. Gálos-Petri 50. Uj-Léta 100. Tisza-Ugh 50. Bere 50. Domahida 50. Kaplony 50. Király-Darócz 100. Kr.-Szt.-Miklós 50. Ó-Pályi 100. Parasznya 100. Akli 30. Fancsika 30.

Fekete-Patak 50. Gődényháza 50. Tivadar 50. Budai-Ábrány 50. Hajdú-Dorog 30. Nagy-Falu 50. Tisza-Lök 150. Encsencs 50. Kótaj 100. Nagy-Varsány 100. Rohod 50. Téth 100. Csermő 100. Ménes Gyorok 150. Pankota 50. Szentleányfalva 50. Szintye 50. Angyalos 50. Cs.-Ujfalva 50. Dara 100. Hermánszeg 50. Jánk 50. Komlód-Tótfalu 50. Riese 50. Szamos-Becs 50. Szamos Ujlak 50. Ura 100. Zsarolyán 50 frt. Összesen 4640 frt. B) **Lelkészek.** Balajti Károly Szamos-Köröd 50 frt. Barkász Albert Méhtelek 80. Barkász Bálint Józsefháza 50. Bodor Pál T.-Berek 30. Hajdú Albert Udvari 50. Hajdú Zsigmond Batiz 50. id. Kürthi Károly Garbólez 50. Melegh Albert Kőszeg-Remete 30. Pásztor István Magasliget 50. Kódi Márton Orosháza 30. Somogyi Lajos B. Sámson 50. Veres István füzesi levita 30. id. Balajti István Asztély 30. Batta Ferdinánd N.-Bégány 50. Bereczki János Hete 50. Daresi Miklós Borzsova 50. Görömbei Pál Halábor 30. Kölsei Zsigmond Csetfalva 50. Miklós József Gece 50. Nemes Ferencz Bucsú 30. Péter Sándor Zápszony 50. Peterdi Pál Surány 50. Tariska Lajos Balazsér 50. Vajas Sándor Tákos 50. Bokros Benedek Hegyköz Száldolmány 50. Matolcsi János Darvas 30. Szokolai József Pusztá-Ujlak 30. Vári János Körös-Nagyrev 50. Balog Imre Kéz 50. id. Csécsi Nagy Imre Éradony 50. Csuka Ferencz Apátkeresztur 50. Egeresi Imre Kóly 50. Fazekas Mihály Gálospetri 50. Kalas István Ér-Tarcsa 30. Lénárt Péter Ujléta 50. Molnár Mihály Felső Ábrány 40. K. Szabó József Alsó-Ábrány 30. Kalmár Ferencz Kr.-Szt.-Miklós 50. Kéri Pál Papos 50. Kis Lajos Kaplon 40. Lányi Kálmán Hodász 50. Lengyel Pál K.-Majtény 40. Nagy Károly Dengeleg 30. Turóczy Gyula Parasznya 50. Baktai Áron Nagytarna 50. Deák Mihály T.-Keresztur 40. Györfi Ede Gődényháza 40. Máté László Salánk 30. Sárkány Lajos Fekete-Ardó 50. Szabó József Péterfalva 50. Szekeres Sándor Forgolány 70. Fodor Benjámín H.-Dorog 30. Kis Sándor b.-ábrányi levita 50. Nagy József Mártonfalva 30. Árokháti Béla Gyüre 30. Bakos Pál Szakoly 30. Csatári Zsigmond Sényő 30. Fekésházi Gyula N.-Varsány 50. G. Nagy Lajos Encsencs 50. Görömbei István Cs.-Kenéz 40. Nemes István Petneháza 50. Pásztor Lajos Angyalos 40. Nemes Menyhért Székely 40. Pásztor István Kálló-Semjén 50. Béltki Gyula Császló 50. Csépe Péter Riese 50. Domján Pál Szamosbees 50. Ferenczi Imre Dara 30. Jakab Antal Penyige 80. Losonczy Gusztáv Komlód-Tótfalu 50. Mórócz Károly Gyügye 50. Nagy Bernát Czégény-Dányád 80. Nyiri Gyula Rápolt 50. Osváth Pál Zsarolyán 50. Szabó Elek Jánk 50. Szabó Lajos Ura 50. Szőke József Mánd 30 frt. Tiszántúli egyházkerületben összesen 3480 frt. C) **Tökeket a ma t-s e g é l y e z é s.** Évjáradék 32 évre: lelkési javadalmak emelésére bertelendifalvai egyháznak: 150 frt, szentjobbi egyh. 100 frt, pettyeni egyh. 50 frt, szamosujlaki egyh. 80 frt, n.-tarnai egyh. 70 frt, össz. 450 frt. D) **Missiói segélyezés.** A missiói bizotts. missiói célokra a következő összegeket utalványozta ki: a dunamelléki egyházkerületben 4100 frt; a dunántúli egyházkerületben 3400 frt; a tiszáninneni egyházkerületben 3100 frt; az erdélyi egyházkerületben 5950 frt; a tiszántúli egyházkerületben 5680 frt. Ez utóbbi összeg így oszlik meg: polgári missió 500 frt; békésbányai egyházmegyében állandó évi segély 1500 frt, egyszermindenkorra új körök létesítése folytán 230 frt; munkácsi missió 600 frt; szolyvai 50 frt; bilkei 200 frt; dolhai 300 frt; máramarosszigeti 300 frt; técsői 100 frt; huszti 100 frt; nagyszőlősi 100 frt; körös-nagyrevi 200 frt állandóan; egyszermindenkorra még 200 frt; avas-újvárosi 150 frt; krassói 100 frt; er-

dői 50 frt; nagybányai 150 frt; erdőhegyi 150 frt; borossebesi 300 frt; új-bokszegi 100 frt; radna-lippai 300 frt. — **A jogakadémiák és jogtudorság ügyében** a konvent kimondta, hogy bár az ügyvédi és bírói minősítés egyenlősítését maga részéről is helyesnek és kívánatosnak vallja, de tekintve, hogy az egyenlősítésnek nem múlthatatlan föltétele a jogtudori vizsgának a bírói minősítésre való kiterjesztése, miután azon úton is elérhető, ha az ügyvédi minősítés közül is töröltetik, — tekintve, hogy úgy az ügyvédi, mint a bírói vizsgálatnál a jogtudori vizsgálatnál jelenleg követelt ismeret mennyisége és a vizsgálat teljes szigorja a tudori cím osztása nélkül is elérhető és fenttartható, míg a tudori cím méltósága ez által a valódi jogtudori színvonal csak emelkednék, ha a tudori rang tisztán egyetemi tudós kitüntetésnek maradna, — tekintve, hogy a tudori rang elengedhetlen megkívánása szükségkép a jogakadémiák elnéptelenedését és hanyatlását vonná maga után, holott némely, a felsőbb oktatás kellékeinek teljesen megfelelő élet- sőt fejlődésképes jogakadémiák fentartását jelenleg még úgy általános hazai közéletünk, mint a közmívelődés követelményei is megkívánják és szükségessé teszik; elhatározza, hogy a nagym. államkormányhoz feliratot terjeszt, kérve, hogy az 1874. XXXIV. t. cz. ide vonatkozó határozatainak törvényhozási megváltoztatásával és a bírói szervezetről szóló javaslat ezen részének módosításával kegyeskedjék keresztülvinni, hogy a jogtudori cím ne tétessék sem az ügyvédi, sem a bírói vizsgálatnál múlthatatlan előföltétellé, hanem a tudori méltóság maradjon tisztán egyetemi tudós kitüntetés, az ügyvédi és bírói szigorlat letehetése pedig megfelelő szigorú államvizsgálattól tétessék függővé. — A lelkésztanítói állomások ügyében érkezett miniszteri rendeletre nézve a konvent az elnöki megnyitó beszédben hangsúlyozott elvek szerint határozott. — A görög nyelv helyett a póttanfolyam a gymnasiumokban életbe léptetessék-e? e tárgyban a konvent annyit határozott: miután ezen ügy a közelebbiől összeűendő zsinat tárgyai közé felvetett: a konvent a maga részéről jelenleg semminemű intézkedést nem kíván tenni.

Anyakönyv-vezető lelkési hivatal Debreczenben. A debreczeni ev. ref. lelkési kar már régóta érezte azon nehézségeket, melyek ily népes gyülekezetben az anyakönyvvezetés körül fenferogtak a miatt, hogy a lelkészek között évenként változó sorrend egyrészt az egyháztagokra alkalmatlan, másrészt a lelkészekre rendkívüli, sőt kezdő, járatlan káplánokra szinte elviselhetlen terhet ró. E tájon lelkészeink úgy segítették, hogy az anyakönyvvezetést egyik lelkési lakáson állandósítván, az oda alkalmazott tapasztaltabb segédlelkésznek kápláni rendes díjazásán felül, a kiadványok közös jövedelméből évi 400 frtot adtak. Így tartott ez 1884-től mostanig. Be kellett azonban látni, hogy ez állapot hosszabb ideig fenn nem tartható, mert a három anyakönyvvezetése a kiadványokkal, hivatalos megkeresések elintézésével, százakra menő különféle nyugdíjasok nyilvántartásával s nyugtáik ellenjegyzésével, és több más folyton szaporodó teendőivel, a debreczeni nagy egyházban egy egész embert kíván, kire egyéb lelkési szolgálat többé nem ruházható; az anyakönyvek és a körüli teendők szétosztása pedig a gyülekezet érdekében meg nem engedhető. Ily tekintetből elhatározta a lelkési kar, hogy f. évi máj. hó elsejével külön anyakönyv-vezető hivatalt állít fel, melynek főnöke minden egyéb lelkési szolgálattól felmentve, tisztán ide tartozó teendőinek él; évi díjazása a kiadványok közös jövedelméből 1000 (ezer) forint, hivatalos helyisége pedig — az

egyháztanács hozzájárulásával — az egyház középületében leendő. A debreczeni lelkészi kar bizonyára felül áll azon, hogy érdemeit nekünk, a nyilvánosság organumának bővebben fejtegetnünk kellene, annyit azonban még sem hallgathatunk el, hogy utóbbi önzetlen, áldozatkész intézkedésével az egyháztagok hálás köszönetét, általában minden jók elismerését méltán kiérdemelte. Az új hivatal vezetésével a f. hó 13-ik napján tartott lelkészi értekezlet egyhangúlag **Ladányi Gyula** eddigi segédlelkészt és anyakönyv-vezetőt bízta meg, ki e nemű teendőit eddig is lelkiismeretes pontossággal és buzgósággal teljesítette. Fogadja a nagyérdemű lelkészi kar tiszteletteljes üdvözlőnként, nevezett barátunk pedig állandósított hivatalához, az azzal járó nagy munkához és felelősséghez legjobb kívánatainkat.

Lelkészelölések. F. hó 12-én d. u. tartatott meg Kisujszálláson a lelkészelölés Rákóczi és Török-Sz.-Miklósról. R.-ba jelöltetett az egyetlen pályázó, az ottani, általános jeles bizonyítvánnyal bíró Papp Károly, eddigi segédlelkész. Török-Sz.-Miklósról 24 pályázó közül: Sarkadi N. Imre, Szabó László egyházm. rendes lelkészek, Kis Ferencz debreczeni segédlelkész, György László főtiszt. Szász Károly püspök úr titkára és Kutas Bálint kunhegyesi segédlelkész. Gratulálni lehet a jelölés eredményeért a bizottságnak, melynek munkáját nagyon megnehezítette azon körülmény, hogy sok jeles közül kellett választani. — A szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebeleztetett szilágy-nagyfalusi I. osztályú egyházba a következők jelöltettek ki: Dobai Lajos, Matéka József, Ujvári István, Kovács Albert rendes és Csűrös József, Szécsi Ferencz, Elekes László, Zoványi Jenő segédlelkészek.

Püspök-Ladány. A püspök-ladányi ev. ref. egyházközség meleg szavakban adott kifejezést egyházigazgató Tóth Bálint által mélyen érzett üdvözlőnek Kálmán Lajos lelkész úr irányában azon alkalomból, hogy élete 80-ik évfordulóját f. hó 6-án az isteni gondviselés megérnie engedte, s hogy őt e magas életkorra, a zsolttárhoz által megnevezett nagyobb határidőre eljuttatta; áldva az isteni gondviselést, hogy ez életidőn át testi, lelki erőit mindaddig épségben megtartotta. Kérte egyszerűen az eget Urát, hogy a későbbi idők folyamára is jó egészségben, erőt épségben tartsa meg. E szívből jövő, nem várt üdvözlőre könyvek toltak jubilált lelkész úr szemébe, ki átértett szavakban nyilvánította, hogy e könyvek mindenkéltől az élet Ura iránti hála könyvei, a ki e magas életkorra őt eljuttatni kegyelmes volt, de tanúi egyszerűen az egyháztanács iránt szívből származó köszönetének, azon jóindulatért, melylyel egy félszázadokon keresztül iránta viseltetett és ezt élte alkonyán is nyilvánította. Majd ezen apostoli szavakban adott kifejezést érzelmeinek: nem állítom, — úgymond, — hogy a cél elértem volna, vagy hogy tökéletes volnék: mindazáltal ernyedetlen hűséggel s egyházam érdekében legjobb akarattal futottam a cél felé, és hogy az egyháztanács üdvözlőiben ennek elismerését s méltánylását nyilvánítani szíves volt, ennek tudata kedves fényt vet életem alkonyára. Isten áldását kérte lelkész úr az egyháztanácsra és az egyház egyes tagjaira. P.-Ladány. Andorkó Márton, tanító. — Mi pedig mikor ezen hírt közöljük, szintén szívből, a legbensőbb tiszta érzéssel

kívánjuk, hogy a kit az égi kegyelem ily hosszú időn át testi és lelki erőinek teljességében megtartott, jubiláns lelkész urat, az ősz Áront, tartsa még meg hosszú éveken át népes családjának, gyülekezetének s tisztelőinek öröme, boldogítására.

Királyháza. E helyről a következő levelet kaptuk, melynek igen szívesen adunk helyet újdonságaink között. T. Szerkesztőség! Többek megbízásából tisztelettel kércm a t. Szerkesztőséget, szíveskedjék az alább írt adatokat egy rövidke közleményhez felhasználni s a közleményt a lap legközelebb megjelenő számában kiadni. Királyházán ezidő szerint van körülbelül 40—45 ev. ref. vallású egyén, kik vallásuk gyakorlásától teljesen el vannak zárva, mivel Királyházán nincs templom s istenisztelet ember emlékezete óta nem tartatott. Királyháza Tekeházának a fiókja. Rendkívüli meglepetésben részesített azért bennünket husvét második napján Kósa Aladár tekeházai ev. ref. lelkész. Ugyanis mondott napon megjelent Királyházán s az állami elemi iskola tantermében úrvacsoraszertartással egybekötött isteniszteletet tartott. A szertartáson igen számosan vettek részt. Az egyház szükségeire 2 frt 20 kr adakozás történt. Kósa Aladár ev. ref. lelkész úr tette nem szorul méltánylásra, s mi csak szívünk mélyében érzett hálánknak adunk kifejezést, midőn újlag kérjük a t. Szerkesztőséget fenti kérésünk teljesítésére. Királyháza (Ugoesam.), 1891. ápril 2. Kitűnő tisztelettel többek megbízásából György Mózes, állami tanító.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**

HIRDETÉSEK.

Árleszállítás.

„Statistikai tanulmányok a magyar protestantizmusról“. Irta dr. Bartha Béla eperjesi jogtanár. Külön lenyomat a „Protestáns Szemle“ 1890-iki folyamából. Nagy 8-adrét, 165 oldal. Ezen a protestáns sajtó által úttörőnek jelzett művet, nagyobb elterjedésének biztosítása végett az eddigi 1 frt helyett 60 kron, bérmentes küldéssel 70 kr-ért lehet kapni a szerzőnél Eperjesen, vagy Hornyánszky Viktor akadémiai könyvkereskedőnél Budapesten.

1—3.

Eladó.

Egy 6 változatú, használható, azonban újabb beállításnál némi javítást igénylő két szárnyú (corpus) pedálos orgona kedvező feltételek mellett eladó.

Bővebb felvilágosítást ad Aradon

Krivány János,

3—3

az aradi ev. ref. egyház gondnoka.